

'WIE ONZER ZAL DIT OVERLEVEN?'

worden), dan was het de 'SD' wel toevertrouwd, de martelmethode aan te wenden waartegen slechts weinigen blijvend bestand waren. Wie illegaal werk deed, liep voortdurend aan de rand van de afgrond. Dat wende wel, en niet weinigen waren er die hun taak met opgewektheid uitvoerden, maar dat betekende slechts dat men de angst, waar objectief alle reden voor was, had verdrongen; het werk was levensgevaarlijk en ging dus met grote spanningen gepaard.

Bij die spanningen voegde zich na *D-Day* een nieuwe component: de bevrijding die, naar men meende, snel naderde. In zijn aan de landelijke leiding van de LO gewijde bijdrage in *Het Grote Gebod*, het gedenkboek van de LO/LKP, schreef Ad Goede met betrekking tot de zomer van '44:

'Men juicht bij de successen der Geallieerden en kreunt gelijktijdig: 'O, mijn God, hoe lang nog? Wie onzer zal dit overleven? Men is roekeloos en voorzichtig op hetzelfde ogenblik. Er liggen nog tranen op het gezicht, als het zich reeds weer tot een gulle lacht plooit. Men haakt naar huiselijke rust en gezelligheid, maar de kans om deze te hervinden, wordt haast nooit gegrepen. Daar is een bezetenheid die deze mensen voortdrijft, die hen tot raadsels voor zichzelf maakt. Ze vragen zichzelf af, of dit nu niet het echte intense leven is, waarnaar ze dikwijls in hun hart gehunkerd hebben. Maar er is ook een hunkering naar rust, een groot verlangen dat deze waanzin eindelijk van hen zal kunnen afvallen'¹ –

sommigen onder de leidende figuren van de illegaliteit hielden zich slechts op de been door regelmatig het stimulerend middel pervitine te gebruiken. Er was voorshands geen ontsnappen aan de 'waanzin', het land was nog niet bevrijd.

Coördinatie / Wie krijgt hulp uit Engeland?

Wij hebben in het voorafgaande enkele malen melding gemaakt van vormen van coördinatie die in de zomer van '44 in de illegaliteit bestonden. Dat waren er, afgezien van contacten die leidende figuren van illegale organisaties rechtstreeks onderhielden, drie: de bijeenkomsten

¹ *Het Grote Gebod*, dl. I, p. 102.